

ALLAN HOLMGREN

_ det handler om livskraft

NARRATIV PÆDAGOGIK

Denne bog handler om *narrativpraksis* - med særligt fokus på pædagogiskesammenhænge, både på almindelig pædagogik og på specialpædagogik. Selveordet og begrebet "narrativ" kan måske have en lidt mystisk karakter; "narrativ" er et engelsk begreb og kan vel bedst oversættes med *fortælling*. Begrebet stammer fra litteraturteori og indebærer, at der i ethvert narrativ ikke blot er tale om en lille uskyldig fortælling om, hvad man lavede på arbejdet, i skolen eller på institutionen, men at der i et narrativ er tale om en *kraftfuld og magtfuld fortælling* med en morale; narrativet vil os noget. Man taler om, at der i et narrativ altid er et *plot* eller et tema; narrativet har en intention, der besvarer spørgsmålet *hvorfor*. Hvorfor slår Jonas Mathilde? Hvorfor ser Julie hele tiden ud af vinduet? Hvorfor skælder Emils forældre ud på pædagogen? Og så videre. Narrativer skaber mening.

Mening

Det mest centrale begreb overhovedet i arbejdet med mennesker er begrebet *mening*. Narrativ praksis knytter an til den bevægelse, der har været i hele den vestlige verden i de seneste 30-40 år, som kaldes *kulturel psykologi*. Den kulturelle psykologi antager, at "den menneskelige natur" er kulturelt skabt, og at vi som mennesker er "afbildninger" af kulturen, at vi på en eller anden måde er "foldet" af kulturen - næsten, som når man folder et stykke papir - at vi er kulturelle produkter. Kulturen er et kørende tog, vi stiger på og er medskabere af, så længe vi er på toget, og som kører videre og formes videre af nye passagerer, når vi er stået af. Jerome Bruner) som er den narrative psykologis far og amerikansk psykologis *grand old man*, skriver (1999, s. 68), at kulturen er et væv af konventioner. Kulturens væver alt det usynlige, det uskrevne, alle de regler, som regulerer vores handlinger, uden at de som sådan er nedskrevne. Konventionerne fortæller os, hvordan man "bør" gøre. Konventionerne kan lægge et voldsomt forventningspres om, hvordan man "skal være" som pædagog, psykolog, socialrådgiver osv. Forventningspresset, som de lokale, kulturelle konventioner lægger på os som professionelle, kan være rigtigt svært at smygge af sig selv. Forventningspresset bliver en slags indre GPS, man orienterer sig efter, uden helt at have afklaret med sig selv, om det nu også er den rute, man egentlig ønsker at følge i sit arbejde og i sit liv.

Den kulturelle psykologi interesserer sig for det, mennesker *siger*:

"En kulturelt orienteret psykologi hverken affejer, hvad folk siger om deres sindstilstand, eller behandler deres udsagn blot, som om deres formål var at forudsige en faktisk stedfindende adfærd" (Bruner 1999, s. 33). Det betyder, at man som professionel (og som forældre) ikke skal fortolke det, børn eller andre siger, som udtryk for andet end det, de netop siger. Den kulturelle og narrative psykologi hævder, at mennesker ikke handler ud fra ydre årsager, altså ikke handler mekanisk på baggrund af udefrakommende påvirkninger eller på grund af indre driftskonflikter, -spændinger eller infantile tillmytningskonflikter, men altid handler ud fra *indre* grunde - ud fra (kulturelt funderede) *intentioner*, en *vilje*, en *livskraft*. Narrativpraksis og narrativ pædagogik tager menneskers udsagn og egen oplevelse af det,

der sker og er sket i deres liv, alvorligt, og ønsker, at disse oplevelser og erfaringer skal *historiegøres*. Som narrativ praktiker ønsker man hverken at lave fortolkninger af det, børn eller forældre siger, eller lave hypoteser om det, de siger. Man ønsker derimod at se og forstå det som andre mennesker siger, som det, der *kan* siges netop nu i dette øjeblik, og at det, der siges, kun er en *lille* del af det, der ydermere kan siges. Ethvert udsagn er således at forstå som en lille del af en større fortælling, der endnu ikke er færdigfor-

18 FRA TERAPI TIL PÆDAGOGIK

En 16-årig pige på en ungdomspension fik at vide af den tilsynsførende psykiater, at hun bare var en lille borderline-pige, der spillede folk ud mod hinanden og klappede i sine små hænder, når hendes intriger lykkedes. Og dette var efter, at hendes mandlige kontaktperson på pensionen havde gjort seksuelle tilnærmelser til hende efter først at have vundet hendes tillid. Da pigen kunne mærke, at der var noget forkert i dette, drak hun sig fuld, skar sig selv og fik fat i nogle ga-

Diagnoser som magtudøvelse og undertrykkelse
Der ligger en stor udfordring for enhver pædagog, psykolog, psykiater, sygeplejerske, lærer, socialrådgiver og forælder i at afstå fra at vide bedre. Som narrativ praktiker må man lægge sin egen fortolkning af "situationen" på hylden. Enhver fortolkning eller diagnose er et (potentielt) overgreb. Enhver fortolkning eller diagnose er et begreb, et mærkat, man sætter på et andet menneske fra en professionel magtposition. Ethvert be-greb, vi bruger om hinanden, er et potentielt over-greb. Alligevel kan vi ikke andet. Det er i en vis forstand uundgåeligt at udøve magt på denne måde, så snart vi udtaler os om andre. Vi må være særdeles opmærksomme på, at vi udøver magt med vores sprog. Vi har magten til at kærtegne og til at "slå ihjel" med vores ord.

NARRATIV PÆDAGOGIK 19

'uleret, men som skal "fortælles frem", Man kan bruge isbjergmetaforen at illustrere denne tankegang: Man hører kun ti procent af det, der *også* på samme måde som man kun ser ti procent af et isbjerg er langt mere under overfladen,

Den narrative praktiker er drevet af en stor nysgerrighed i forhold til det, barnet, den unge eller forældrene fortæller; af omsorg, af fascination begejstring for det, som barnet, den unge, den voksne, kollegaen, chefen, samarbejdspartneren har at fortælle, og er af den overbevisning, at der *altid* er mere, der kan fortælles, Der kan altid tilføjes yderligere facetter og detaljer til en fortælling. Der er altid gemt mere mening end det, der hidtil er fortalt. Der er altid mere, der kan og skal fortælles, for at meningen og intensiteten kan bryde frem - for at man kan sige: "Nåh, nu forstår jeg bedre." Den narrative pædagog optræder ikke skeptisk eller kritisk, men med tiltro til, at der altid er gode grunde til et barns handlinger, og at børn og unge har en iboende kraft.

depædagoger, der tog hende alvorligt, men pædagogerne på ungdomspensionen og psykiateren skældte hende ud. Pågældende mandlige pædagog boede i periodertil leje hos psykiateren. Pædagogen blev fyret, pigen blev smidt ud, og sagen blev dysset ned. Såret sidder i pigen endnu flere år efter.

Der er altid en respons

Narrativ praksis tilbyder et radikalt alternativ til diagnoser og fortolkning.

Narrativ praksis har den fundamentalt "positive" og konstruktive tilgang til tilværelsen, at der altid er en livskraft til stede, hvor der er liv. Ja, selve livet

forstås som *bekræftendelivskraft*. Der er *altid* en respons - om det så var at lukke øjnene, mens overgrebet fandt sted, om det så var rystende at gøre, hvad far sagde, selvom mor lå hulkende på gulvet, om det så var overhovedet ikke at lære noget i skolen, men at være i en virtuel drømmeverden.

Menneskelivet er fundamentalt responderende, skabende og kraftfuldt. Det særlige ved narrativ pædagogik (i forhold til f.eks. anerkendende pædagogik, relationel pædagogik, systemisk pædagogik, konsekvenspædagogik, oplevelsesorienteret pædagogik, adfærdspædagogik osv.) er, at den insisterer på begrebsdannelse, meningsskabelse og fortælling, på intentionalitet,

FRA TERAPI TIL PÆDAGOGIK